

סנהדרין פח

עניין: בן עולם הבא

תורת חיים

שקדו מהם איזהו בן העולם הבא? חז"ל דלן יחזקאל יש לכן חלק לעולם הבא היינו לאחד שמת ומידו דחזקת הקבר ובשגש של ביהם שחייהם והשגשם כפיין עליו ונעשה בן עולם הבא והרי קאמר איזהו בן העולם הבא כמות שהוא חי וכן לדין לומר במסכת תענית גבי רבי בחקא תחזא דהוא קאי בשוקא דב' לפט אשכחי לאליהו א"ל איכא הכא בהאי שוקא בר עלמא דאמי א"ל לא אהכי חי לבהא גברא וכו' :

ערבי נחל פרשת שלח

אכן יש תקנה על זה וביארתי המאמר שארז"ל [סנהדרין פ"ח:] שלחו מתם איזהו בן עולם הבא ענותן ושפל ברך שייך עייל כו' וגרים באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה. וקשה, ממה נפשך, אם חוץ לאלו המדות עושה עבירות מה מהני ליה מדות הללו, אלא על כרחך שמקיים גם שאר מצות ומתרחק מעבירות, אם כן הוא מקיים כל התורה ומאי שנא אלו דקאמר, והכי היה לו לומר איזהו בן עולם הבא זה המקיים כל התורה. וביארתי ע"פ מה שהביא בירושלמי שמי שיש בו מדת ענוה מובטח מהשי"ת שלא יגולגל, והטעם הוא כי העניו אוהב כל אדם ויש לו חלק בכל ישראל ולכן קונה שלימות בנפשו ממה שעושים שאר בני אדם, ואף אם הוא לא קיים איזה מצוה אין צריך להתגלגל, ותו דהעניו כשיבזהו אדם **ולזה** אמר איזהו בן עולם הבא, ר"ל כי אף אם ראינו אדם הישר הולך מדקדק במעשיו לא נוכל לגזור אומר על האדם שיהיה בן עולם הבא, כי אף אם נשמתו יהיה לה עולם הבא, מ"מ הגוף אינו מובטח על עולם הבא, כי פן יחסר לו חק אחד או יותר ותתגלגל הנשמה ואז יאבד גוף הזה, לכן שאלו איזהו בן עולם הבא, ר"ל איזהו אדם שנוכל לגזור אומר שהוא בן העולם הבא בלי ספק, והשיבו ע"ז שבהיותו ענותן ושפל ברך, ונגד זה עסיק באורייתא ויש בידו מעשים טובים ואינו מחזיק טיבותא לנפשיה, זה האיש נוכל לומר עליו שהוא ודאי בן העולם הבא כי נשמתו לא תתגלגל אף אם יחסר לו איזה חק, ואם כן אף אם יהיה לו ג"כ איזהו עבירות ענוש יענש בעולם הזה, וסופו יורש גן עדן וק"ל.

מהרש"א ח"א

ודעת כל אחד מהם נראית כחורת אמת וק"ל: ענותן ושפ"ל ברך כו'. לפי שהיא מדה העליונה שבמדות כמ"ש זה דן מאד מאד הוי שפל רוח וההיפך הגאווה היא הגרועה שבמדות וזכרה במלות כפולות וחלוקות בענין והוא לפי שיש מי שמתגאה בדעתו ובשכלו ויש גופו וגבורתו ויש בעושרו כמ"ש פ"ק דסוטה ה' וזהו אמר שהוא עניו בכלן ענותן על שם דעתו ושפל ברך ע"ש גופו שמספיל אותו כבדדים הללו שהם שפלים בגוף: ושייך ועי"ל כו'. היינו בעושרו שאינו מהדר להיות לו דירה נאה ובית גבוה כדרך העשירים ואמר שכל המדות הללו בענותן יש לו חלק שהוא לומד תורה תדיר: וז"ל מחזיק טובה לו. לומר שכבר הייתי יולא ידי חובתי בקציעות עת לתורה והרי אני מחזיק טובה לי שאני לומד תורה תדיר כיום וכלילה יותר ממה שאני חייב ללמוד הן וק"ל:

חפץ חיים תחילת אבות

(ב) המונח 'חלק' משמש גם במשמעות 'חלקה', חלקת שדה [כמו שכתוב (עמוס ו, ד) "ואכלה את החלק"]. בשביל כל אחד ואחד מוכן 'חלק', לאמר, חלקת שדה בור, שעליו שומה לפתחה, לחרשה ולורעה. אחרת נשארת היא בורה ושוממה, הופכת מצולה או מתכסה צמחים מזיקים שקשים לבעליה. כדי שחלקו הרוחני של האדם יעשה פרי ישוה לו, שומה עליו לעבדו ולטפחו. לכן מביא התנא ראייה מהכתוב "תענוך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ". בתנאי שיהיה בהם "נצר מטעי", שינצרו את מטעי הארץ המועתרת להם לירושה. עד שיהיה ראוי להכריז עליה "מעשי ידי להתפאר".

בן יהודע

שם. איזהו בן עו"כ ענותן ושפל ברך. ר"ל כס"ד הכונה, רדיוש שכל איש ישראל יש לו חלק בעו"כ מוכן ומזומן בעבורו, ואם זכה בעו"כ יקחנה פטירתו, ואם לא זכה יקחנה פטירתו, ולכן ב"ה האדם חי בעו"כ אינו בטוח בחלקו שבעו"כ כדי שתקראנו בן עו"כ, כי אפשר שיחטא ויקחנה פטירתו, ולזה שאל אי זהו בן עו"כ, כלומר בטוח הוא בחלקו שבעו"כ שיוכל לקראו עתה בן עו"כ, ומנה לזה מידות טובות, אשר הנמלא בו מידות טובות אלו, הוא בטוח בחלקו וראוי לקראו עתה בן עו"כ: ושייך נפיק בהלכות ברה"ק וברחובות העיר, וגרים באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא. לנפשיה, פירוש אש"ג גרים באורייתא תדירא שדוחק עלמא ללמד ביום בשעת מלאכה וכלילה בשעת שנה, אינו מחזיק טוב זה לעלמו לומר זו היא העדפה ע"י הרחק, ואינו זוכה בה לעלמו מדין האמיר גבי אשה עס בעלה, אש"ג דמעשה ידיה לבעלה, עכ"ל העדפה ע"י הדחק היא לעלמה. או יובן כס"ד הכונה אש"ג דעסיק באורייתא תדירא, ובודאי יתחכם מחמת השקרנות אינו מחזיק טיבותא דחבמה לנפשיה לומר כחי ועולס ידי עשה לי החל הזה, מחמת שאני שקדן בתורה נחמתי ביותר, אלא יאמר ה' יתן חבמה מפיו דעת וסבינה. אי נמי אש"ג דעסיק באורייתא תדירא שחזר על לימודו כמה פעמים, ואחזקת כן ה"ס לו זכירה בתורה, אינו מחזיק טיבותא דכח הזכירה לעלמו, אלא אימר מאת ה' יתן לי כח הזכירה: